

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.77 (045)

В. М. Білоусов,
старший викладач,
А. Б. Халмурадова,
магістр

ПРАВОВА ОХОРОНА ТОРГІВЕЛЬНИХ МАРОК В УКРАЇНІ ТА РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується законодавство України та Республіки Білорусь в сфері правової охорони торгівельних марок, зроблено порівняльно-правовий аналіз законодавств обох країн. Автори роблять висновок про те, що законодавство України в сфері охорони торгівельних марок повинно відповідати сьогоденню, і відповідно вносять пропозиції щодо вдосконалення Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Ключові слова: торгівельна марка, правова охорона, колективний товарний знак, загальновідомий товарний знак.

Активізація процесів глобалізації у міжнародній торгівлі перетворюють засоби індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності, а також засоби вирізнення товарів і послуг, які вони виробляють, на суттєвий фактор успішної економічної діяльності. З розвитком ринкової економіки, такі об'єкти права інтелектуальної власності як торговельні марки стають все важливішими.

Постановка проблеми та її актуальність Зі стрімким розвитком суспільства та виходом його на новий європейський рівень, законодавство держави також повинно вдосконалюватись та брати до уваги досвід зарубіжних країн, зокрема наших сусідів, таких, як Республіка Білорусь.

В юридичній літературі вченими проводяться деякі узагальнення стану розвитку законодавства про охорону товарних знаків у країнах СНД, в тому числі і Республіці Білорусь.

З метою формування єдиних підходів та стандартів у наданні правової охорони товарних знаків на території країн СНД, необхідно вивчати та узагальнювати специфіку законодавства та судової практики країн вищезазначеного регіону.

Аналіз досліджень та публікацій. Окремим аспектам проблематики правової охорони торгівельної марки в Україні були присвячені наукові праці Г. О. Андрощука, Ю. Л. Бошицького, А. А. Герц, Т. С. Демченко, О. В. Піхурець, П. Ф. Немеша, А. О. Кодинця, О. А. Підпригори, О. М. Мельник, Р. Б. Шишки та інші.

Наразі небагато вітчизняних спеціалістів займаються узагальненням зарубіжного досвіду правового регулювання охорони та захисту торгівельної марки за кордоном, особливо якщо мова йде про найближчих сусідів. Але можна відзначити вчених, які ґрунтовно опрацьовують особливість та специфіку правової охорони торгівельних марок в Білорусії, зокрема Е. Н. Беляєва, М. Р. Доронін, Б. Е. Кубряков та інші.

Метою даної статті є дослідження досвіду та порівняння правової охорони торгівельної марки за законодавством України та Республіки Білорусь.

Виклад основного матеріалу. В Україні на досить високому рівні регламентовано законодавство в сфері інтелектуальної власності, а зокрема у правовідносинах охорони торгівельних марок. Звісно, ідеального законодавства не існує, але щоб хоча б наблизитись до такого, на нашу думку, потрібно враховувати досвід іноземних країн. Тому, для порівняльного аналізу і запозичення позитивного досвіду із законодавства у сфері правовідносин охорони торгівельної марки була обрана Республіка Білорусь.

Основу законодавства України в сфері охорони інтелектуальної власності складають: Конституції України (стаття 54), Цивільний кодекс України (книга четверта «Право інтелектуальної власності»), Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», а

також ряд міжнародних договорів: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., Договір про закони щодо товарних знаків 1994 р., Сінгапурський договір 2006 р., Мадридська угода 1891 р. і Протокол до неї 1989 р., а також Ніщцька угода 1957 р.

Щодо законодавства Республіки Білорусь у даній сфері, то слід відзначити наступні законодавчі акти. Перш за все, це Конституція Республіки Білорусь, яка у стаття 51 встановлює, що інтелектуальна власність охороняється законом [2]. Надалі зазначене положення реалізується у межах цивільного законодавства, де детальнішу регламентацію цей вид правовідносин знаходить в розділі V Цивільного кодексу Республіки Білорусь «Виключні права на результати інтелектуальної діяльності (інтелектуальна власність)». Окрім того, існує також Закон Республіки Білорусь «Про товарні знаки і знаки обслуговування».

Білорусь також приєдналася до основних міжнародно-правових актів у сфері прав промислової власності: Паризької конвенції з охорони промислової власності 1883 р. і Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р. та ін.

Тож, як ми бачимо, вищезазначені нормативно-правові акти, в яких закріплено основи правового регулювання торгівельної марки, у своєму змісті є подібними.

Перш ніж переходити до порівняльного аналізу правової охорони торгівельної марки, слід проаналізувати її поняття. Поняття торгівельної марки за українським законодавством надане у ст. 492 ЦК України «Торгівельна марка». Ця стаття встановлює, що торгівельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів [3].

Згідно із ст. 1017 ЦК Республіки Білорусь, яка має назву «Поняття товарного знаку та знака обслуговування», товарним знаком і знаком обслуговування визнається позначення, яке сприяє відмінності товарів або послуг однієї особи від однорідних товарів або послуг інших осіб. В якості товарних знаків можуть бути зареєстровані словесні позначення, включаючи й власні імена, комбінації кольорів,

буквенні, цифрові, зображувальні, об'ємні позначення, включаючи форму товару чи його упаковку, а також комбінації таких позначень. Інші позначення можуть бути зареєстровані як товарні знаки у випадках передбачених законодавством. Товарний знак може бути зареєстрований в будь-якому кольорі або комбінації кольорів [4].

Так, професор Г. Ф. Шершеневич зазначав, що під іменем товарного знака розуміють ті зовнішні відмінності, якими купець прагне відрізнити в очах споживачів свої товари від товарів будь-якого іншого купця [7, с. 114].

Таким чином, порівнюючи наведені дефініції поняття торгівельна марка, можна зауважити, що зміст цих дефініцій виражає основну ознаку торгівельної марки – розрізняльна здатність, тобто змога відрізнити товари або послуги одного виробника від товарів або послуг іншого виробника.

Повертаючись до порівняльно-правового аналізу положень ЦК України та ЦК Республіки Білорусь, що стосуються охорони торгівельної марки, важливо зазначити, що у ЦК Республіки Білорусь питанням охорони торгівельної марки присвячено окрему статтю.

Так, у ст. 1018 ЦК Республіки Білорусь («Правова охорона товарного знака») зазначається наступне:

«1. Правова охорона товарного знаку на території Республіки Білорусь здійснюється на підставі його реєстрації у патентному органі в порядку встановленому законом про товарні знаки, або в силу міжнародних договорів Республіки Білорусь.

2. Право на товарний знак охороняється державою та засвідчується свідоцтвом.

3. Свідоцтво на товарний знак підтверджує пріоритет товарного знаку, виключне право власника товарного знаку по відношенню до товарів, вказаних у свідоцтві, та наявність зображення товарного знаку» [4].

В свою чергу, у ч. 2 ст. 494 ЦК України вказано лише обсяг правової охорони торгівельної марки, але не визначено її підстави. Частина 2 ст. 494 ЦК України встановлює, що обсяг правової охорони торгівельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів та послуг, якщо інше не встановлено законом [3].

На наш погляд, вищезазначене є недоліком, оскільки у главі 44 ЦК України «Право інтелектуальної власності на торгівельну марку»

повинні міститися основні засади українського законодавства в сфері, що стосується безпосередньо торговельної марки, зокрема щодо охорони торговельної марки.

Ще однією з якісних відмінностей ЦК Білорусії від українського законодавства є те, що у ньому на законодавчому рівні закріплено, поняття «колективний знак». Відповідно до ст. 1021 ЦК Республіки Білорусь, колективним знаком є товарний знак об'єднання юридичних осіб, призначений для позначення товарів які випускаються та (або) реалізуються цим об'єднанням і які мають єдині якісні характеристики або інші спільні характеристики [4].

У чинному українському законодавстві відсутня дефініція, яка б закріплювала дане поняття. Проте, ст. 7 Паризької конвенції про охорону промислової власності містить припис, за яким країни Союзу зобов'язані приймати заявки на колективні знаки і надавати їм правову охорону. Право на колективний знак надається спілкам, господарським асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням підприємств, а не фізичним особам. За загальним правилом права на колективний знак і його використання не можуть бути передані третім особам [8].

Такі науковці, як О. М. Мельник, А. А. Герц, в своїх працях наголошують на проблемі колективних торговельних марок в Україні [9; 10]. О. М. Мельник під колективною торговельною маркою розуміє марки союзу, асоціацій, тобто об'єднань, що мають правоздатність і є комерційними або юридичними особами публічного права, товарів і послуг, що служать для позначення суб'єктів, які їх виготовляють. При цьому колективна торговельна марка служить для позначення товарів і послуг підприємств всіх членів асоціацій [9, с. 56].

Порівнюючи Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та Закон Республіки Білорусь «Про товарні знаки і знаки обслуговування», зазначимо, що вони є спеціальними нормативно-правовими актами і, звісно ж, безпосередньо визначають основні підходи до правової охорони торговельних марок.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», перш за все, звертає увагу на визначення основних понять, які наведені у цьому Законі і це, на наш погляд, досить важливо. Адже тлумачення того понятійного апарату, який міститься у даному Законі надає змогу глибше розуміти і аналізувати нормати-

вно-правовий документ. Закон Республіки Білорусь «Про товарні знаки і знаки обслуговування», в свою чергу, не містить такої визначеності понятійного апарату, яку містить Закон України.

Закон Республіки Білорусь «Про товарні знаки і знаки обслуговування» зазначає, що товарний знак і знак обслуговування – це позначення, що сприяє відмінності товарів або послуг одних юридичних або фізичних осіб від однорідних товарів або послуг інших юридичних або фізичних осіб. На жаль, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» не містить такого чіткого визначення товарного знаку.

Як уже зазначалось, Закон Республіки Білорусь регламентує таке поняття як «колективний знак». Окрім того, ст. 19 зазначеного закону визначає реєстрацію та використання колективного знаку. Так, реєстрація здійснюється шляхом подання заявки до Національного центру інтелектуальної власності. До заявки на колективний знак додається положення про колективний знак в якому повинно зазначатися: перелік осіб які мають право використовувати колективний знак, мета реєстрації колективного знаку, єдині якісні або інші спільні характеристики, які будуть визначатися колективним знаком, умови використання колективного знаку, порядок контролю за використанням колективного знаку, відповідальність за порушення положення про колективний знак [6].

Важливо наголосити на тому, що Закон Республіки Білорусь містить розділ про загальновідомий товарний знак. Тобто, товарний знак, в разі його інтенсивного використання, став широко відомий, серед відповідних споживачів, то такий товарний знак може бути визнаний загальновідомим в межах тієї держави, де зареєстрований. Правова охорона загальновідомого товарного знаку надається відповідно до національного законодавства.

В українському законодавстві відсутнє таке поняття, що є його суттєвою прогалиною. В Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», міститься норма про охорону прав на добре відомий знак, відповідно до якої охорона прав на добре відомий товарний знак здійснюється згідно з статтею 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності [5].

Поняття «загальновідомий товарний знак» і «добре відомий товарний знак» не потрібно ото-

тожнювати, оскільки їх правова охорона знаходиться в різних площинах. Як ми бачимо, загальновідомий товарний знак охороняється нормами національного законодавства, а добре відомий товарний знак – міжнародними нормами.

Аналізуючи вищевикладене, можна зауважити, що, дійсно, існують певні відмінності в законодавстві України та Республіки Білорусь у сфері охорони торгівельної марки, проте вони мають специфічний характер. Тож, можна говорити, що сама суть товарного знака, підстави його правової охорони, яким повинен бути товарний знак – ці аспекти є загальними для обох країн.

Суть товарного знака полягає в його розрізняльній здатності, відповідно до якої можна вирізнити товари і послуги однієї особи від товарів і послуг іншої особи. Як торгівельні марки реєструються позначення, які можуть бути представлені в графічній формі: словесні, буквені, цифрові, образотворчі, поєднання кольорів, об'ємні позначення, включаючи форму товару або його упаковку, а також комбінації таких позначень [11, с. 52].

Торгівельна марка може бути зареєстрована на ім'я юридичної або фізичної особи. Право на товарний знак охороняється державою. На зареєстрований товарний знак видається свідоцтво.

Висновки. Резюмуючи питання особливостей розвитку системи правової охорони товарних знаків та знаків обслуговування в Республіці Білорусь та в Україні, можна відзначити прогресивні тенденції в розвитку законодавства в сфері охорони товарного знаку в Білорусії. Правова охорона товарних знаків та знаків обслуговування в Республіці Білорусь спрямована на розширення систем та методів охорони, що пов'язано із поступовим збільшенням кількості зареєстрованих товарних знаків – як за національною системою реєстрації, так і за міжнародною.

Доцільним, на нашу думку, є внесення певних змін до законодавства України в зазначеній сфері, зокрема до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», щодо повного та ґрунтовного визначення поняття «товарний знак», визначення поняття «колективний товарний знак», його правової охорони, суб'єктів та порядку реєстрації, визначення поняття «загальновідомий товарний знак», підстав, за якими товарний знак може бути визнаний загальновідомим та особливостей правової охорони такого знаку.

Література

1. Конституція України: Офіц. видання. – Станом на 01.11.2010 – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 88 с.
2. Конституція Республіки Беларусь от 15 марта 1994 года № 2875 [Электронный ресурс] / Сайт Законодательство стран СНГ. – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=19903
3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 27 вересня. 2012 р.: (Офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2012. – 380 с.
4. Гражданский кодекс Республики Беларусь от 7 декабря 1998 года № 218-3 [Электронный ресурс] / Сайт Законодательство стран СНГ. – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1822
5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
6. О товарных знаках и знаках обслуживания: Закон Республики Беларусь от 5 февраля 1993 года №2181-ХІІ [Электронный ресурс] / Сайт Законодательство стран СНГ. – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1861
7. Шершеневич Г. Ф. Учебник торгового права / по изданию 1914 г. / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Фирма «СПАРК», 1994. – 335 с.
8. Про охорону промислової власності: Паризька конвенція від 20 березня 1883 року, набрання чинності міжнародного договору для України від 25.12.1991 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_123
9. Мельник О. М. Правова охорона знаків для товарів і послуг в Україні (цивільно-правовий аспект): Монографія / Олена Миколаївна Мельник: Державна податкова адміністрація України, Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2001. – 136 с.
10. Герц. А. А. Порівняльне право на торговельні марки: навч. - метод. посібн. для студ. магістр. прогр. / А. А. Герц. – Х.: 2010. – 112 с.
11. Слободян С. Поняття, значення та види товарних знаків (торговельних марок) / С. Слободян // Інтелектуальна власність. – 2010. – № 6. – С. 50-55.

В. Н. Белоусов, А. Б. Халмурадова

Правовая охрана торговых марок в Украине и Республики Беларусь: сравнительный аспект

В статье исследуются законодательства Украины и Республики Беларусь в сфере охраны прав торговых марок, сделано сравнительно-правовой анализ законодательств обеих стран. Авторами сделан вывод о том, что законодательство Украины, в сфере охраны прав торговых марок, должно отвечать сегодняшнему дню, и соответственно вносятся предложения по усовершенствованию Закона Украины «Об охране прав на знаки для товаров и услуг».

Ключевые слова: торговая марка, правовая охрана, коллективный товарный знак, общеизвестный товарный знак.

V. Belousov, A. Khalmuradova

Legal protection of the trade marks in Ukraine and Republic of Belarus: comparative aspect

In the article the author examines legislation of Ukraine and Republic of Belarus in the field of legal protection of the trade marks. The comparative-legal analysis of legislation of both countries is done. The authors consider that the legislation of Ukraine in the field legal protection of the trade marks should comply with challenges of the time.

Also the authors make suggestions for improvement Law of Ukraine «On the protection of trade marks for goods and services».

Key words: trade mark, legal protection, collective commodity sign, well-known commodity sign.